

**Wymagania edukacyjne z języka polskiego dla
drugiej klasy liceum ogólnokształcącego
– kształcenie w zakresie podstawowym**

**Plan wynikowy (wiadomości i umiejętności z poszczególnych epok literackich)
KRYTERIA OSIĄGNIĘĆ NA POSZCZEGÓLNE OCENY SZKOLNE**

Ze względu na zapisy nowego *Informatora maturalnego*, obowiązującego od roku 2015, uczeń na ocenę dopuszczającą powinien poprawnie analizować i interpretować **omówione na lekcji** inne (oprócz utworów literackich) teksty kultury. Podstawa programowa z języka polskiego w zakresie doboru lektur przewiduje różne możliwości. Nauczyciele języka polskiego w poszczególnych klasach mogą omawiać na lekcji – zgodnie z ww. zapisem – różne teksty. Ucznia obowiązują wówczas tylko te wybrane przez konkretnego polonistę.

ROMANTYZM

ocena dopuszczająca

- scharakteryzować postępowanie i przekonania Wertera;
- wymienić przedstawicieli preromantyzmu;
- wymienić cechy kultury i literatury romantyzmu, umiejscowić epokę w czasie, określić tło społeczno-historyczne;
- wyjaśnić znaczenie słowa „romantyzm”, „romantyczny”;
- wyjaśnić pojęcia: irracjonalizm, metafizyka, patriotyzm, idea narodu, miłość romantyczna, ludowość, synkretyzm rodzajowy, egzaltacja, egotyzm, orientalizm, oksymoron, paradoks;
- w utworach lirycznych: podać genezę utworu, wskazać podstawowe środki stylistyczne i fragmenty, w których ujawnia się osoba mówiąca, odczytać znaczenia dosłowne utworu w
- przedstawić najważniejsze fakty z biografii Mickiewicza;
- wskazać cechy gatunkowe ballady, sonetu, dramatu romantycznego;
- przedstawić model miłości romantycznej;
- omówić zjawisko przełomu romantycznego;
- przedstawić program młodych romantyków (na podstawie przeczytanych na lekcji utworów Mickiewicza); przedstawić polemikę klasyków z romantykami w utworach Mickiewicza;
- omówić ludowość romantyczną jako zjawisko kulturowe i literackie;
- omówić tragizm bohatera romantycznego;
- wyjaśnić terminy: prometeizm, mesjanizm, improwizacja, heroizm, martyrologia, epopeja narodowa, utwór synkretyczny, inwokacja;
- określić hierarchię wartości Sędziego;
- podać przykłady użycia przymiotnika „ostatni” w „Panu Tadeuszu”
- zrekonstruować biografię Jacka Soplicy;
- podać cel misji ks. Robaka na Litwie;
- wyjaśnić pojęcia: hymn, liryka wyznania
- dokonać podsumowania epoki, omówić podstawowe problemy, zagadnienia;
- połączyć twórców z ich utworami

ocena dostateczna

- wskazać cechy gatunkowe powieści epistolarnej; określić cechy postawy werterowskiej;
- omówić zjawisko przełomu romantycznego w kontekście historycznym i filozoficznym;
- wyjaśnić pojęcia: osjanizm, gotycyzm, egzotyzm, historyzm, historiozofia, koloryt lokalny, liryka roli, powieść poetycka, makiawelizm, tragizm nowożytny, walenrodyzm;
- podać genezę ballad Mickiewicza, wyjaśnić związek motta z treścią utworu „Romantyczność”
- w utworach lirycznych: wyjaśnić funkcję zastosowanych środków stylistycznych, objaśnić sytuację liryczną, relacje między „ja” i „ty” lirycznym;
- przedstawić najważniejsze fakty z biografii A. Mickiewicza oraz omówić ich związek z twórczością poety;

- przedstawić realizację toposu wędrowki (na przykładach literackich);
- omówić rolę natury w utworach romantyków;
- przedstawić romantyczną teorię snów i widzeń na podstawie Dziadów cz. III;
- wyjaśnić znaczenie miejsca i czasu Wielkiej Improwizacji;
- wskazać metafory i epitety odnoszące się do poezji;
- wskazać cechy, które przypisuje sobie Konrad;
- porównać postawy Konrada i ks. Piotra;
- dokonać charakterystyki i oceny społeczeństwa polskiego w Dziadach cz. III;
- dowieść fragmentaryczności Dziadów cz. III;
- określić podobieństwa monologu Kordiana i Konrada;
- przedstawić różne koncepcje poświęcenia dla ojczyzny;
- wskazać cechy języka romantyków na podstawie analizy tekstów literackich;
- wyjaśnić pojęcia: anachronizm, aliteracja, onomatopeja;
- wskazać podstawowe konteksty "Pana Tadeusza" (historyczny, historycznoliteracki, biograficzny) oraz wykorzystać je w interpretacji;
- wskazać w utworze wartości charakterystyczne dla epoki oraz wartości narodowe i uniwersalne ;
- wskazać elementy emocjonalne w spowiedzi Jacka;
- scharakteryzować Jacka jako męża i ojca;
- określić sens zakonnego nazwiska Jacka i jego działań;
- przedstawić losy ks. Robaka;
- wysunąć hipotezy interpretacyjne, odczytać przesłanie wiersza np. Bema pamięci żałobny - rapsod ;
- wypowiedzieć się na temat: Jednostka i historia w wierszach Norwida;
- wskazać cechy świadczące o nowatorstwie poezji Norwida;
- dokonać podsumowania epoki;
- omówić jej najważniejsze przesłanki ideowe i osiągnięcia artystyczne

ocena dobra

- objaśnić, na czym polega i w czym się przejawia indywidualizm bohatera „Cierpień młodego Wertera”; wskazać genezę powieści;
- scharakteryzować styl listów Wertera, wskazując na emocjonalność jego wypowiedzi;
- określić stosunek Wertera do norm moralnych, zabraniających mu związku z Lottą;
- powiedzieć, kim jest Duch według Hegla;
- wymienić etapy postępu wolności w dziejach; określić kierunek i cel rozwoju dziejów;
- w utworach lirycznych: odczytać metaforyczną warstwę utworu;
- przedstawić różne oblicza patriotyzmu, odwołując się do III cz. "Dziadów";
- rozważyć problem uszlachetniającego cierpienia;
- określić postawę Konrada wobec Boga, ludzi i innych twórców;
- wyliczyć żądania Konrada wobec Boga i określić ich cel;
- omówić zjawisko romantycznego providencjalizmu w Dziadach cz. III ;
- porównać postawy Konrada i Kordiana;
- przedstawić istotę przemiany wewnętrznej Kordiana;
- scharakteryzować Kordiana jako romantycznego reprezentanta idei homo viator;
- zanalizować biografię Jacka Soplicy, dostrzegając w niej swoiste i nietypowe cechy bohatera romantycznego oraz zastosowanie sakralizacji i hiperbolizacji;-
- przedstawić świat wartości szlachty;
- wskazać przejawy megalomanii w postawach bohaterów;
- wskazać cechy charakteru Jacka;
- ocenić wymowę zabójstwa Stolnika z różnych punktów widzenia;
- w funkcjonalny sposób zanalizować charakterystyczne cechy stylu Norwidowskiego;
- dokonać wnikliwego podsumowania epoki;
- przedstawić wyczerpująco jej najważniejsze przesłanki ideowe i osiągnięcia artystyczne

ocena bardzo dobra

- omówić refleksje Wertera dotyczące społeczeństwa;

- zastosować kategorię niedojrzałości do opisu postawy werterowskiej;
- omówić formację romantyczną jako kontrkulturę;
- czytać i objaśniać obrazy romantyczne;
- scharakteryzować w odniesieniu do pism Hegla etapy postępu wolności w dziejach, opisać poziom wolności ludzi w każdej z epok, wyjaśnić rolę wybitnych jednostek, zredagować tekst interpretujący wydarzenie w świetle myśli historiozoficznej Hegla;
- w utworach lirycznych: samodzielnie zinterpretować tekst w różnorodnych kontekstach;
- omówić zjawisko dychotomii w konstrukcji świata przedstawionego w III cz. Dziadów oraz przedstawić jego różnorodne funkcje w wymowie ideowej dzieła;
- wyjaśnić mesjanistyczny sens widzenia ks. Piotra;
- zinterpretować prorocstwo ks. Piotra;
- wyjaśnić symbolikę biblijną w utworze;
- przedstawić ewolucję Mickiewiczowskiego bohatera;
- wskazać autoironię narratora w "Panu Tadeuszu" i wyjaśnić jej przyczyny i funkcję;
- ocenić postawy bohaterów;
- omówić mity narodowe wykreowane w dziele Mickiewicza;
- porównać postawę Tadeusza, Zosi i Hrabiego z postawą starszych przedstawicieli stanu szlacheckiego;
- wskazać analogie między biografią Jacka / ks. Robaka a historią narodu szlacheckiego;
- porównać Jacka / ks. Robaka z innymi bohaterami Mickiewicza;
- w funkcjonalny sposób zebrać syntetyzujące wnioski o specyfice poezji Norwida, interpretować jego utwory w sposób pogłębiony, osadzając je w różnorodnych kontekstach ;
- samodzielnie dokonać wielopłaszczyznowego podsumowania epoki;
- wnikliwie i wyczerpująco przedstawić jej najważniejsze przesłanki ideowe i osiągnięcia artystyczne, uwzględniając różnorodne konteksty interpretacyjne

POZYTYWIZM

ocena dopuszczająca

- wskazać ramy czasowe pozytywizmu, scharakteryzować przemiany cywilizacyjne i społeczne;
 - operować terminami: scjentyzm, ewolucjonizm, organicyzm, agnostycyzm, utylitaryzm, realizm, naturalizm;
 - wskazać cechy charakterystyczne polskiego pozytywizmu;
 - wyjaśnić pojęcia: praca u podstaw, praca organiczna, asymilacja, emancypacja, tolerancja;
 - wskazać poetów epoki pozytywizmu: A. Asnyka i M. Konopnicką;
 - scharakteryzować gatunki typowe dla epoki: opowiadanie, nowela, powieść realistyczna;
 - omówić tematykę nowel pozytywistycznych;
 - streścić fabułę i scharakteryzować głównych bohaterów „Lalki”;
 - dokonać podsumowania epoki;
 - wskazać ogólnie jej najważniejsze przesłanki ideowe i osiągnięcia artystyczne;
- Z zakresu nauki o języku:**
- wyjaśnić, co oznacza „styl językowy”;
 - rozpoznać style: publicystyczny, urzędowy, naukowy.

ocena dostateczna

- scharakteryzować sposób kreacji nadawcy i odbiorcy oraz bohatera w danym utworze;
 - określić wyznaczniki poetyki utworu z zakresu kompozycji (pierścieniowa, inwersja) i genologii (typy powieści);
 - rozpoznać cechy gatunkowe analizowanego tekstu;
 - określić funkcję środków artystycznego wyrazu w utworze;
 - wykorzystać w odczytaniu utworu miejsca znaczące np. kompozycję, słowa-klucze;
 - rozpoznać aluzje literackie, symbole kulturowe (biblijne, antyczne, romantyczne);
 - wskazać podstawowe konteksty utworu (historycznoliteracki, filozoficzny, biograficzny) oraz wykorzystać je w interpretacji;
 - rozpoznać konwencję literacką utworu;
 - wskazać w utworze wartości charakterystyczne dla epoki;
 - wyjaśnić w odniesieniu do lektury termin ksenofobia;
 - charakteryzuje warstwy społeczne ukazane w Lalce;
 - omówić metamorfozy bohaterów literackich omawianych lektur;
 - dokonać podsumowania epoki;
 - omówić jej najważniejsze przesłanki ideowe i osiągnięcia artystyczne;
- Z zakresu nauki o języku:**
- wskazuje w tekstach cechy danego stylu;
 - charakteryzuje idiolekt danej postaci literackiej;
 - redaguje teksty w danym stylu.

ocena dobra

- rozpoznać funkcje występujących w utworze tematów, toposów, motywów;
- określić wyznaczniki poetyki utworu z zakresu genologii np. powieść realistyczna, powieść z tezą, opowiadanie, nowela;
- wskazać związki pomiędzy różnymi warstwami utworu;
- dostrzec związki utworu z kulturą i filozofią epoki;
- omówić przemiany gatunku literackiego (powieści, noweli)
- przedstawić stosunek pozytywistów do powstania styczniowego i romantycznych ideałów;
- wskazać przyczyny kryzysu filozofii pozytywistycznej;
- odnaleźć elementy języka ezopowego w opisie powstania na przykładzie utworów pozytywistycznych;
- scharakteryzować i ocenić zachowania różnych warstw społecznych ukazane w Lalce;
- odnieść obraz społeczeństwa oraz indywidualnych bohaterów ukazany w utworach do założeń ideowych

epoki;

- poprawnie dokonać podsumowania epoki;
- przedstawić wyczerpująco jej najważniejsze przesłanki ideowe i osiągnięcia artystyczne.

Z zakresu nauki o języku:

- określić, z jakimi odmianami języka 2. połowy XIX w. mamy do czynienia w poznanych utworach;
- określa funkcje zastosowania danej odmiany polszczyzny w tekście.

ocena bardzo dobra

- podporządkować odczytanie utworu wybranej metodologii;
- wskazać funkcjonowanie tradycji literackiej w utworze;
- wskazać środki językowe decydujące o swoistości wypowiedzi indywidualnej w odniesieniu do autorów omawianych lektur);
- wskazać intertekstualne powiązania między tekstami np. na podstawie literatury, np. Na podstawie lit. romantycznej i pozytywistycznej;
- omówić publicystykę pozytywizmu (twórców, tematykę);
- dostrzec konteksty filozoficzne kształtujące obraz literatury w omawianych epokach;
- samodzielnie porównywać, wartościować i wnioskować (w odniesieniu do tekstów i kontekstów omawianych na lekcji);
- charakteryzować bohaterów w porównaniu do bohaterów lit. z innych epok ;
- sformułować wypowiedź w formie eseju, wystąpienia publicznego, szkicu interpretacyjnego
- wykazać umiejętność samodzielnego gromadzenia bibliografii przedmiotowej, selekcjonowania materiału, pogłębiania wiedzy poprzez korzystanie z fachowych opracowań;
- sformułować tezy i hipotezy na temat etycznej i estetycznej roli sztuki;
- wykorzystać źródła naukowe w celu poszerzenia wiedzy humanistyczne;
- samodzielnie dokonać wielopłaszczyznowego podsumowania epoki;
- wnikliwie i wyczerpująco przedstawić jej najważniejsze przesłanki ideowe i osiągnięcia artystyczne, uwzględniając różnorodne konteksty interpretacyjne.

Z zakresu nauki o języku:

- wskazać charakterystyczne cechy odmian polszczyzny 2. połowy XIX w. we fragmentach utworów.

MŁODA POLSKA

ocena dopuszczająca

- określić ramy czasowe modernizmu;
- podać i wyjaśnić nazwy epoki;
- omówić filozoficzne źródła epoki: poglądy A. Schopenhauera, F. Nietzschego, H. Bergsona;
- wyjaśnić pojęcia: dekadentyzm, katastrofizm;
- wskazać cechy postawy dekadentckiej;
- wskazać przykłady manifestów młodopolskich;
- omówić kierunki artystyczne epoki i podać ich przedstawicieli: impresjonizm, symbolizm, ekspresjonizm i secesja;
- omówić zjawisko młodopolskiej ludomanii;
- wskazać najważniejsze cechy liryki modernistycznej na podstawie utworów K. Przerwy – Tetmajera, J. Kasprówicza, L. Staffa omawianych na lekcji;
- wymienić typowe środki artystyczne stosowane przez poetów modernistycznych: synestezja, oksymoron, personifikacja, symbol;
- na podstawie „Ludzi bezdomnych” lub „Chłopów” omówić cechy powieści modernistycznej;
- na podstawie „Wesela” omówić cechy dramatu symbolicznego;
- znać genezę „Wesela” i prototypy bohaterów;
- określić funkcję elementów scenografii w „Weselu”;
- ustalić temat przewodni wskazanych dialogów w „Weselu”, wymienić bohaterów dramatu należących do inteligencji;
- rozpoznać podstawowe wątki motywy i tematy utworów młodopolskich;
- wykorzystać w odczytaniu utworów miejsca znaczące np. tytuł powieści „Ludzie bezdomni”;
- określić czas trwania zdarzeń w „Chłopach” W. Reymonta;
- określić miejsce akcji „Chłopów”, cechy bohaterów;
- -wskazać poetykę realistyczną w powieści;
- określić relacje rodzinne wiążące głównych bohaterów powieści;
- wymienić najważniejsze konflikty pomiędzy grupami bohaterów i postaciami „Chłopów”;
- określić relacje rodzinne pomiędzy bohaterami utworu;
- wymienić święta religijne obchodzone przez lipeckich chłopów;
- przedstawić hierarchię społeczną ukazaną w „Chłopach”;
- przedstawić genezę „Jądra ciemności”;
- opisać odmienność Afryki widzianej oczyma Europejczyka;
- przedstawić opinie bohaterów o Kurtzu;
- zrekonstruować biografię Kurtza.

ocena dostateczna

- scharakteryzować sposób kreacji nadawcy, odbiorcy oraz bohatera w utworach modernistycznych;
- rozpoznać teksty o charakterze impresjonistycznym i symbolicznym;
- określić wyznaczniki poetyki utworu z zakresu kompozycji i genologii (typ powieści, dramatu);
- wskazać związki filozofii A. Schopenhauera i F. Nietzschego z literaturą Młodej Polski;
- wyjaśnić pojęcia: sztuka dla sztuki, synteza sztuk;
- omówić realizację założeń impresjonizmu, symbolizmu, ekspresjonizmu i franciszkanizmu w literaturze modernizmu;
- sformułować cechy powieści młodopolskiej i dramatu modernistycznego;
- przedstawić inteligencki etos w wybranych utworach Młodej Polski;
- rozróżniać sceny realistyczne i symboliczne w „Weselu”;
- charakteryzować bohaterów „Wesela” na podstawie ich wypowiedzi;
- analizować relacje między przedstawicielami różnych grup społecznych w „Weselu”;
- wskazać i zinterpretować podstawowe symbole w „Weselu”;
- określić funkcje osób dramatu w „Weselu”;
- wskazać elementy stylizacji gwarowej w „Weselu”, określić jej funkcje;
- wyjaśnić na podstawie „Wesela” istotę chłopomanii;
- omówić naturalistyczną koncepcję świata i człowieka w „Chłopach”;

- przedstawić stosunki pomiędzy rodzicami a dziećmi w „Chłopach”;
- przedstawić pozycję rodziców po przekazaniu ziemi dzieciom;
- opisać elementy obrzędowości katolickiej w powieści;
- przedstawić uczucia chłopów związane z refleksją o śmierci, omówić motywy i działania bohaterów;
- wskazać w tekście utworu dialektyzmy, określić ich typ;
- określić postawę Europejczyka wobec odmienności natury Afryki w „Jądrze ciemności”;
- nazwać wrażenia zmysłowe dominujące w postrzeganiu przestrzeni;
- scharakteryzować bohaterów „Jądra ciemności”;
- wyjaśnić pojęcie - etyka conradowska

ocena dobra

- scharakteryzować prądy literackie i artystyczne Młodej Polski;
- omówić mitologizację i demitologizację w literaturze Młodej Polski;
- wskazać inspiracje filozoficzne w liryce młodopolskiej;
- określić związki impresjonizmu, ekspresjonizmu z innymi dziedzinami sztuki;
- określić funkcje środków stylistycznych w poezji modernistycznej;
- rozpoznać różne konwencje literackie w „Weselu” S. Wyspiańskiego;
- omówić synkretyczny charakter „Wesela”;
- wskazać aluzje literackie i historyczne w „Weselu”;
- określić jak Dziennikarz rozumie rolę środowisk opiniotwórczych;
- wyjaśnić, dlaczego Gospodarz nie sprawdził się jako przywódca zbiorowości;
- określić rolę świata przyrody w „Chłopach”;
- określić moralność mieszkańców Lipiec;
- ocenić zachowania Antka wobec Jagny;
- opisać stosunek Boryny do dzieci;
- przedstawić zasady moralne chłopów wywodzące się z katolicyzmu;
- określić rolę religii w pojmowaniu śmierci przez chłopów;
- wskazać elementy wierzeń przedchrześcijańskich w utworze;
- zanalizować stosunek Europejczyka do Innego na podstawie „Jądra Ciemności”;
- wyjaśnić słowa Marlowa o Afryce i Afrykańczykach;
- przedstawić wyjaśnienie fenomenu kultu postaci Kurtza;
- ocenić postać Kurtza

ocena bardzo dobra

- sformułować cele sztuki i rolę twórcy w Młodej Polsce na podstawie wypowiedzi S. Przybyszewskiego i A. Górskiego;
- dokonać analizy porównawczej utworów współczesnych i młodopolskich;
- porównać funkcje kompozycji, wersyfikacji i środków stylistycznych w utworach młodopolskich;
- porównać tekst dramatu Wyspiańskiego z adaptacją filmową;
- rozpoznać „Wesele” jako źródło inspiracji we współczesnych tekstach;
- określić świadomość odrębności chłopów;
- określić najważniejsze wartości motywujące chłopów;
- wyjaśnić, na czym zdaniem Wyspiańskiego polega słabość elit;
- wyjaśnić, dlaczego zdaniem Wyspiańskiego inteligencja nie potrafi stać się przywódcą narodu;
- wskazać cechy eposu w „Chłopach”;
- wskazać cechy modernizmu w utworze;
- wyjaśnić, na czym polega drastyczność i turpizm opisu w „Chłopach”;
- określić postawę narratora wobec opisywanych zdarzeń;
- wyrazić swoją opinię na temat powieściowej wizji relacji między kobietami i mężczyznami;
- podać związek pomiędzy warunkami życia bohaterów a ich zachowaniem;
- scharakteryzować moralność Lipiec;
- scharakteryzować religijność ludową;
- zinterpretować sensy raportu Kurtza w „Jądrze ciemności”;
- ocenić kolonialną misję białego człowieka;
- porównać obrazy naturalizmu w „Chłopach” i „Jądrze ciemności”;

- wyjaśnić sens ostatnich słów Kurtza;
- wyjaśnić, jaki wpływ wywarł immoralizm Kurtza na świadomość Marlowa

Na ocenę **celująca** w zakresie materiału rzeczowego z poszczególnych epok uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, a ponadto:

- dokonać samodzielnej interpretacji lektur spoza kanonu, poznanych w trybie indywidualnym lub wskazanych przez nauczyciela;
- samodzielnie dostrzec różnorodne konteksty (np. filozoficzne, historyczne, teoretycznoliterackie) kształtujące obraz literatury w omawianych epokach;
- tworzyć bezbłędne pod względem merytorycznym wypowiedzi pisemne i ustne, posługiwać się bogatym językiem (w tym także terminologią z zakresu teorii literatury) oraz nienagannym stylem.